

Wyrok z dnia 20 lipca 2000 r.

I PKN 732/99

Spór, w którym związek zawodowy domaga się, by uznano go za stronę układu zbiorowego pracy, nie jest sporem z zakresu prawa pracy w rozumieniu art. 476 § 1 KPC i nie należy do drogi sądowej.

Przewodniczący SSN Walerian Sanetra (autor uzasadnienia), Sędziowie SN: Katarzyna Gonera, Andrzej Kijowski (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 20 lipca 2000 r. sprawy z powództwa Komisji Zakładowej Wolnego Związku Zawodowego „Sierpień 80” Fabryki Aparatury Pomiarowej „P.” Spółki Akcyjnej w W. przeciwko: 1) Fabryce Aparatury Pomiarowej „P.” Spółce Akcyjnej w Ś., 2) Okręgowemu Inspektoratowi Pracy w W., 3) Komisji Zakładowej Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” Fabryki Aparatury Pomiarowej „P.” Spółce Akcyjnej w Ś. o ustalenie, na skutek kasacji strony powodowej od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Świdnicy z dnia 23 września 1999 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Świdnicy z dnia 19 maja 1999 r. [...] i odrzucił pozew; nie obciążył strony powodowej kosztami postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

W imieniu Komisji Zakładowej Wolnego Związku Zawodowego „Sierpień 80” Fabryki Aparatury Pomiarowej „P.” Spółki Akcyjnej w Ś., wniesiona została kasacja od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Świdnicy z dnia 23 września 1999 r. [...], którym oddalono jej apelację od wyroku Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Świdnicy z dnia 19 maja 1999 r. [...]. Sąd Pracy oddalił powództwo Komisji Zakładowej WZZ „Sierpień 80” przy FAP „P.” SA w Ś. przeciwko: 1. Fabryce Aparatury Pomiarowej „P.” SA w Ś., 2. Okręgowemu Inspektoratowi Pracy w W. i 3. Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” przy FAP „P.” SA w Ś. o ustalenie, iż

strona powodowa jest następcą prawnym Związku Zawodowego Pracowników FAP „P.” SA w Ś. i w związku z tym posiada zdolność układową jako strona zakładowego układu zbiorowego pracy zarejestrowanego pod nr [...]. Związek Zawodowy Pracowników FAP „P.” SA został zarejestrowany 25 marca 1993 r. W dniu 25 listopada 1995 r. został zawarty zakładowy układ zbiorowy pracy, który ze strony związkowej podpisany został przez Związek Zawodowy Pracowników FAP „P.” SA oraz przez NSZZ „Solidarność” przy FAP „P.” SA. Uchwałą z 17 kwietnia 1998 r. zebranie delegatów Związku Zawodowego Pracowników FAP „P.” SA zdecydowało o wstąpieniu w strukturę Wolnego Związku Zawodowego „Sierpień 80”. Na wniosek Związku Zawodowego Pracowników FAP „P.” SA został on wykreślony z rejestru związków zawodowych postanowieniem sądu z dnia 18 kwietnia 1998 r. W dniu 5 maja 1998 r. Zarząd „P.” SA i NSZZ „Solidarność” oraz WZZ „Sierpień 80” oświadczyły, iż rozwiązują układ zbiorowy pracy, zaś Zarząd „P.” SA wystąpił do obu organizacji związkowych o podjęcie rokowań nad wprowadzeniem nowego układu zbiorowego pracy. W dniu 16 czerwca 1998 r. strona powodowa wyraziła gotowość przystąpienia do rozmów nad nowym układem zbiorowym pracy. W dniu 17 września 1998 r. FAP „P.” SA i NSZZ „Solidarność” przy FAP „P.” SA podpisały protokół dodatkowy do układu zbiorowego pracy z dnia 25 listopada 1995 r. Przy tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Pracy doszedł do wniosku, iż: „1. skoro doszło do rozwiązania UZP a FAP „P.” SA zatwierdził reprezentatywność WZZ „Sierpień 80” to nieważny jest protokół dodatkowy do UZP z dnia 17.XI. 1998 r., skoro nie podpisały go wszystkie strony układu; 2. WZZ „Sierpień 80” nie stał się „automatycznie” stroną UZP z dniem 25.XI.95 r. ale „...skoro strona ZUZP stwierdziła reprezentatywność WZZ „Sierpień 80” przy FAP „P.” SA w Ś. to przyjęć należy, iż tym samym zgodziły się na wstąpienie tej organizacji związkowej w prawa i obowiązki strony ZUZP – w rozumieniu art. 241⁹ § 2 kp. Z tych też względów powództwo podlegało oddaleniu. 3. Przepisy kodeksu pracy ani ustawy o związkach zawodowych nie przewidują instytucji następstwa prawnego związków zawodowych, co również uzasadniało oddalenie powództwa”.

Oddalając apelację strony pozwanej Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w szczególności stwierdził, że w polskim prawie nie istnieje instytucja następstwa prawnego związków zawodowych. Roszczenie strony powodowej musiało więc ulec oddaleniu z uwagi na brak podstawy prawnej. Przepisy art. 241²⁹ § 1 i § 2 KP regulują jedynie kwestię przejścia praw i obowiązków stron układu zakładowego, w przypadku podziału zakładowej organizacji związkowej lub połączenia takich organizacji.

W art. 241⁹ § 3 KP uregulowana jest kwestia nabycia praw i obowiązków strony układu przez organizację, która układu nie podpisała lub która powstała po jego zawarciu. W tym ostatnim przypadku – a z takim mamy do czynienia w rozpoznawanej sprawie – do nabycia praw strony układu wymagana jest zgoda stron układu. Jak twierdzi sama strona powodowa, o taką zgodę nie występowała. Nie można podzielić poglądu skarżącego, że Związek Zawodowy Pracowników FAP „P.” SA miał prawo przystąpić do struktur WZZ „Sierpień 80”. Jest to sprzeczne z art. 2 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych, który wyraźnie, jednoznacznie stanowi, iż prawo tworzenia i wstępowania do związków zawodowych mają pracownicy. Ogólne zebranie delegatów Związku Zawodowego Pracowników FAP „P.” SA „nie było więc władne podjąć decyzji o – jak pisze się w pozwie – zbiorowym wstąpieniu członków ZZP FAP „P.” SA w szeregi WZZ Sierpień 80”. „Nie zmienia to jednak faktu – legalnie czy też nie - przy FAP „P.” SA powstała w IV 98 [...] nowa organizacja związkowa – WZZ „Sierpień 80”. Związek Zawodowy Pracowników FAP „P.” SA przestał istnieć w chwili wyrejestrowania go z rejestru związków zawodowych w czerwcu 98 r. Przez pewien okres czasu działały więc w FAP „P.” SA 3 organizacje związkowe”. Tożsamość (nawet w 100%) członków wcześniejszej jak i późniejszej organizacji związkowej nie daje podstaw do uznania ciągłości prawnej obu związków. Zupełnie bez znaczenia w sprawie jest (na co powołuje się nie tylko skarżący, ale i Sąd pierwszej instancji) stwierdzenie reprezentatywności WZZ „Sierpień 80”. Okoliczność ta jest wymagana tylko i wyłącznie przy układach ponadzakładowych. W przypadku zakładowego układu zbiorowego pracy każda organizacja związkowa ma prawo prowadzić rokowania i później podpisać układ (art. 241²⁴ KP i art. 241²⁵ § 6 KP). Sąd drugiej instancji zwrócił ponadto uwagę na oczywisty błąd w ustaleniach faktycznych dokonanych przez Sąd Pracy. Brak było bowiem podstaw do uznania, iż doszło do zgodnego oświadczenia stron układu o jego rozwiązaniu. Sąd wyciągnął ten mylny wniosek z oświadczenia strony pozwanej [...], które było tylko propozycją dla strony związkowej, co wynikało wprost z pisma z 5 maja 1998 r. [...]. Przeoczone zostało, iż pod oświadczeniem nie podpisały się organizacje związkowe (w istocie prawo jego podpisania miała tylko NSZZ „Solidarność”). „Na skutek tego mylnego ustalenia praktycznie całe rozważania Sądu Rejonowego okazały się bez znaczenia. Nie zmienia to jednak faktu, iż wyrok ostatecznie odpowiadał prawu a apelacja jako bezzasadna z mocy art. 385 kpc podlegała oddaleniu”

Skarga kasacyjna zarzuca zaskarżonemu nią wyrokowi, iż narusza on: 1. art.

2 i 11 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz.U. Nr 55, poz. 234 ze zm.) „poprzez przyjęcie, że Związek Zawodowy Pracowników FAP „P.” S.A. nie miał prawa przystąpić do struktur Wolnego Związku Zawodowego „Sierpień 80” – Konfederacja”, 2. § 37 Statutu Związku Zawodowego Pracowników FAP „P.” S.A. oraz § 16 ust. 2 Statutu Wolnego Związku Zawodowego „Sierpień 80” „poprzez przyjęcie, że Ogólne Zebranie Delegatów Związku Zawodowego Pracowników FAP „P.” S.A. nie było władne uchwalić wstąpienia swoich członków w szeregi Wolnego Związku Zawodowego „Sierpień 80” – Konfederacja”, oraz 3. 241⁹ § 2 i 3 KP. „poprzez przyjęcie, że przekształcenie Komisji Zakładowej Związku Zawodowego Pracowników FAP „P.” S.A. w Komisję Zakładową Wolnego Związku Zawodowego „Sierpień 80” FAP „P.” S.A., przy zachowaniu nieprzerwanej ciągłości prawnej automatycznie wyeliminowało tę organizację związkową jako stronę Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja nie ma usprawiedliwionych podstaw. Niezależnie od tego - i co ważniejsze - w rozpoznawanej sprawie zachodzi nieważność postępowania z uwagi na niedopuszczalność drogi sądowej, którą to nieważność Sąd Najwyższy uwzględnił z urzędu (art. 393¹¹ KPC w związku z art. 379 pkt 1 KPC). W myśl art. 199 § 1 pkt 1 KPC z uwagi na niedopuszczalność drogi sądowej pozew w rozpoznawanej sprawie powinien zostać odrzucony, zaś zgodnie z art. 393¹⁶ KPC jeżeli pozew ulegał odrzuceniu, Sąd Najwyższy uchyla wydane w sprawie wyroki i odrzuca pozew. Jak wynika z uzasadnienia wyroku Sądu pierwszej instancji (a pośrednio także i z uzasadnienia wyroku Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych) powstały spór nie dotyczył następstwa prawnego strony powodowej po wcześniej istniejącym związku zawodowym (Związku Zawodowym Pracowników Fabryki Aparatury Pomiarowej „P.” SA) w sensie ogólnym, lecz jedynie w zakresie w jakim mogło to mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia kwestii, czy stał się on stroną wcześniej zawartego zakładowego układu zbiorowego pracy, a więc następstwa prawnego w zakresie praw i obowiązków strony tego układu zbiorowego. W istocie więc spór dotyczył tego, czy strona powodowa stała się stroną zakładowego układu zbiorowego pracy. Spór tego typu, podobnie jak i spór dotyczący ogólnego (nie dotyczącego następstwa prawnego w zakresie praw i obowiązków majątkowych łączących się z osobowością prawną poszczególnych zwią-

ków zawodowych) następstwa prawnego jednego związku zawodowego po drugim związku zawodowym, nie jest sporem z zakresu prawa pracy w rozumieniu art. 1 KPC. W przepisie tym nie idzie bowiem o wszelkie sprawy z zakresu prawa pracy, tak jak pojęcie tych spraw i tego prawa jest rozumiane w nauce prawa pracy. Sprawami z zakresu prawa pracy w rozumieniu art. 1 KPC są bowiem tylko te, które wyliczone zostały w art. 476 § 1 KPC oraz te, do których przepisy Kodeksu postępowania cywilnego stosuje się z mocy ustaw szczególnych, przy zastrzeżeniu, iż rozstrzygane mają one być w trybie postępowania odrębnego w sprawach z zakresu prawa pracy. W ogólniejszym ujęciu do kategorii spraw z zakresu prawa pracy w pojęciu art. 1 KPC mogą być zaliczone także i niektóre sprawy załatwiane w trybie postępowania nieprocesowego, które powstają na tle stosunków prawnych zaliczanych w nauce prawa pracy do zakresu prawa pracy (np. kwestie dotyczące rejestracji związków zawodowych i rejestracji układów zbiorowych pracy). Spór, w którym związek zawodowy domaga się od innego związku zawodowego, od pracodawcy i od okręgowego inspektora pracy, by traktowali go jako stronę zakładowego układu zbiorowego pracy, czy też, by pracodawca i związek zawodowy (związki zawodowe) jako strony układu zbiorowego pracy wyraziły zgodę na wstąpienie przezeń w prawa i obowiązki strony układu zbiorowego pracy (art. 241⁹ § 3 KP), nie jest sprawą z zakresu prawa pracy w pojęciu art. 476 § 1 KPC. W szczególności bowiem nie idzie w tym wypadku o sprawę o roszczenia ze stosunku pracy lub z nim związane, czy też o roszczenia z innych stosunków prawnych, do których z mocy odrębnych przepisów stosuje się przepisy prawa pracy. W przepisie art. 476 § 1 KPC idzie bowiem o roszczenia typu cywilnoprawnego (zobowiązaniowego), a nie o wszelkie możliwe roszczenia, w tym takie, których źródłem są stosunki organizacyjne, administracyjnoprawne, czy wynikające z upoważnienia do uczestniczenia w tworzeniu aktów prawnych (stosunki normodawcze). Układ zbiorowy pracy w całości jest źródłem prawa. Dotyczy to także tzw. postanowień obligacyjnych układu, a w każdym razie postanowienia te nie mogą być identyfikowane ze zobowiązaniem w rozumieniu cywilistycznym, a wobec tego strony tego układu nie mogą być traktowane jako strony stosunku zobowiązaniowego. Tym samym ewentualne roszczenie np. związku zawodowego, by traktować go jako stronę układu zbiorowego pracy, nie jest roszczeniem, o którym mowa w art. 476 § 1 KPC. Prowadzi to do wniosku, że domaganie się przez stronę powodową uznania jej za stronę zakładowego układu zbiorowego pracy, a tym samym jej kompetencji do kształtowania jego treści, nie mieści się w pojęciu spraw z zakresu

prawa pracy w rozumieniu art. 476 § 1 KPC, a także – skoro sprawy tego typu nie zostały mocą ustaw szczególnych przekazane na drogę postępowania cywilnego - art. 1 KPC. To zaś oznacza, że droga sądowa w rozumieniu Kodeksu postępowania cywilnego jest w tego rodzaju sprawach wyłączona, a tym samym wniesione przez Komisję Zakładową Wolnego Związku Zawodowego „Sierpień 80” powództwo jest niedopuszczalne. Dodać wypada, że wyznaczenie przez art. 476 § 1 KPC zakresu spraw mieszających się w kategorii spraw z zakresu prawa pracy ma oczywiście odpowiednie konsekwencje także w zakresie pojmowania stosunku prawnego i prawa w wypadku wystąpienia na podstawie art. 189 KPC – tak jak ma to miejsce w niniejszej sprawie – z powództwem o ustalenie. Domagać się na jego podstawie można bowiem ustalenia istnienia lub nieistnienia tylko takiego stosunku prawnego lub prawa, które ma naturę zobowiązaniową (cywilistyczną), a więc - w przypadku spraw z zakresu prawa pracy – gdy żądanie dotyczy ustalenia stosunków prawnych i praw podmiotowych ujętych w art. 476 § 1 KPC. Spór jaki powstał między stroną powodową a stronami zakładowego układu zbiorowego pracy jest w istocie sporem z zakresu zbiorowego prawa pracy (stosunków zbiorowego prawa pracy). Tego typu spory zasadniczo (tradycyjnie) nie podlegają rozstrzygnięciom sądów powszechnych (sądów pracy). Wszczynane przez związki zawodowe w interesie pracowników spory dotyczące warunków pracy, płac lub świadczeń socjalnych, a także praw i wolności związkowych, należą do kategorii sporów zbiorowych między pracownikami (związkami zawodowymi) a pracodawcami w rozumieniu ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych (Dz.U. Nr 55, poz. 236 ze zm.), które w myśl założeń przyjętych w tej ustawie rozwiązywane są w trybie pozasądowym (pośrednio wynika to z analizy art. 4 ust. 1 tej ustawy, który przeciwstawia spory zbiorowe indywidualnym żądaniom pracowników rozstrzyganym w postępowaniu przed organami rozstrzygającymi spory o roszczenia pracowników). Żądanie przez stronę powodową od Fabryki Aparatury Pomiarowej „P.”, by Fabryka ta uważała ją za stronę zakładowego układu zbiorowego pracy, ponieważ idzie o prawa i wolności związkowe, mogłoby stać się przedmiotem sporu zbiorowego, a wobec tego nie może należeć do drogi sądowej. Skierowanie podobnego żądania w stosunku do drugiego związku zawodowego w istocie oznacza powstanie tzw. konfliktu organizacyjnego w łonie ruchu zawodowego, który również nie należy do drogi sądowej. Niezrozumiałe jest skierowanie powództwa przeciwko okręgowemu inspektorowi pracy. Inspektor ten wprawdzie dokonuje rejestracji zakładowych układów zbiorowych pracy, która w

pewnym zakresie poddana jest kontroli sądu pracy (w trybie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym), ale w wytoczonej przez stronę powodową sprawie nie idzie o kwestię rejestracji układu zbiorowego pracy, który stał się źródłem sporu. W konsekwencji w zakresie stanowiącym przedmiot sporu trudno dopatrzeć się jakiegoś stosunku prawnego między stroną powodową a okręgowym inspektorem pracy, a w każdym razie przyjmując nawet, iż jest inaczej, nie ma podstaw, by uważać, że jest to stosunek prawny, o którym mowa w art. 476 § 1 KPC. Niezależnie od tego należy jeszcze raz podkreślić, że w istocie przedmiotem sporu jest ustalenie kompetencji strony powodowej w zakresie zawierania (dokonywania zmian) zakładowego układu zbiorowego pracy, co do pewnego stopnia może przypominać spór dotyczący uczestniczenia związku zawodowego np. w wydaniu aktu wykonawczego do ustawy, który trudno uważać za spór nadający się do rozstrzygnięcia w drodze sądowej. Wymierzanie sprawiedliwości, do czego zgodnie z Konstytucją RP (art. 175 ust. 1) powołane są sądy, polega na stosowaniu normy prawnej do określonych stanów faktycznych, nie zaś na badaniu prawidłowości ustanawiania aktów normatywnych, a więc kontrolowaniu treści źródeł prawa i trybu ich tworzenia. Inaczej mówiąc rolą sądu jest badanie, czy ustanowione prawo zostało w konkretnie sprawie (na tle określonego stanu faktycznego) naruszone, natomiast jego zadaniem nie jest rozstrzyganie sporu (w oderwaniu od rozstrzygnięcia konkretnej sprawy), czy prawo to zostało ustanowione w przewidzianym trybie przez upoważnione do tego podmioty, oznaczałoby to bowiem „sąd nad prawem”, a nie wymierzanie sprawiedliwości w konkretnej sprawie. Mając to na względzie należy stwierdzić, że wyłączenie drogi sądowej w sprawach dotyczących uprawnień do nawiązywania, zmiany i rozwiązywania układów zbiorowych pracy, nie stanowi naruszenia konstytucyjnego prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP). Wprawdzie przepis ten stanowi, że każdy ma prawo do rozpatrzenia „sprawy” przez sąd, ale ustalając zakres pojęcia „sprawy” w rozumieniu tego przepisu nie można czynić tego w sposób abstrakcyjny i nie brać pod uwagę tego, że sądy powołane są do wymierzania sprawiedliwości, a nie do kontrolowania tworzenia prawa (źródeł prawa), na co wskazuje nie tylko art. 175 ust. 1 Konstytucji RP, ale także kontekst prawa do sądu w jej art. 45 ust. 1 (w przepisie tym mowa jest bowiem o prawie do „sprawiedliwego” rozpatrzenia sprawy). Nie każda więc sprawa, z którą mogą występować i występują nieraz do sądu strony, jest „sprawą” w pojęciu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP.

Z powyżej wskazanych względów Sąd Najwyższy, stosownie do art. 393¹⁶

KPC, orzekł jak w sentencji wyroku.

=====